

II. 4. Közművelődés és kultúra

Romániában a hatvanas évekre már kialakultak a szocialista kultúra alapjai, ami azt jelentette, hogy az összes művelődési tevékenységet az állam finanszírozta, ugyanakkor hozzá tartozott a közművelődés teljes ellenőrzése és cenzúrázása.³⁹⁹ Nem beszélhetünk tehát alkotói szabadságról, hiszen a propaganda-felelősök pontosan előírták azt a témát, amiről a műkedvelők szólhattak. Gagy József elemzései azt mutatják, hogy a hatvanas években országos szinten már 10 358 kultúrotthont tartottak számon, ami egyben filmvetítésre is alkalmas volt, 25 239 könyvtárat⁴⁰⁰, egy évtizeddel később pedig 6275 filmszínházat és összesen 218 046 férőhelyes mozit.⁴⁰¹

Ezeknek a szerepe a hetvenes évek közepére kezd visszaszorulni a televízió és a rádió elterjedésével. Egy Hargita megyei statisztika szerint 1975-ben a közművelődési intézmények hálózatához tartozó 59 könyvtár 964 023 kötetes állományából 539 321 könyvet kölcsönöztek ki a beiratkozott 69 923 olvasónak. Az eltolódás a kereslet és kínálat között a megye közkönyvtárainak adatait figyelembe véve egy ötéves, 1970–1975 közötti periódus a következő képet nyújtja:

Év	Könyvállomány	Olvasó	Kikölcsönzött
1970	707 939	77 714	763 504
1975	924 462	78 204	613 730

A táblázat alapján látható, hogy 1970 elejétől számítva 1975-ig, ha kevéssel is, de nőtt az olvasók száma 490-nel, ugyanakkor mégis közel 150 000-rel kevesebben kölcsönöztek a könyvtárból.⁴⁰² A könyvek nyelvi

³⁹⁹ Enyedi Sándor: *A magyar művelődés helyzete a II. világháború utáni Romániában*. Kézirat, JKGy, (leltári szám: K434).

⁴⁰⁰ Lásd részletesebben a könyvtárakra vonatkozó rendelkezéseket, ANDJH, fond Comitetul Județean pentru Cultură și Educație Socială, dosar 1/1968, 58, 59 f.

⁴⁰¹ Gagy József (2009): *i.m.*, 188.

⁴⁰² Hargita, 1976. április 3.

összetételéről is beszámoltak a hivatalos összesítések, így Székelyudvarhelynek az 58 000 könyvéből 34 000, Csíkszeredának a 80 000-ból 36 000, Gyergyószentmiklósnak a 49 000-ból 25 000 volt magyar nyelvű.⁴⁰³

Ugyanebben a megyében 116 mozit tartottak nyilván 1970-ben, amelyben több mint 948 filmet vetítettek le.⁴⁰⁴

A megyésítés után a községek közművelődési életét a községi pártbizottság propaganda-titkára, egyben a kultúrotthon igazgatója és a községi néptanács elnökhelyettese irányította, kiegészülve az agitációs brigádok tevékenységével. 1968-ban hozták létre az országos és megyei Szocialista Művelődési és Nevelési Tanácsokat (SZMNT), amelynek a céljai között szerepelt:

„A Szocialista Művelődési és Nevelési Tanács feladata munkálkodni a román nép magas rendű szellemi civilizációjának biztosításáért, társadalmunk ideológiai és kulturális életének szüntelen gazdagításáért, a városi és falusi dolgozók kulturális látókörének bővítéséért, elősegíteni, hogy a dolgozók elsajátítsák az egyetemes ismeretek nagy értékeit, mindazokat a legfőbb értékeket, amelyeket az emberiség a tudomány, a kultúra és a művészet terén alkotott. Feladata továbbá érvényre juttatni a kommunista etika elveit, ápolni a honpolgároknak a szocialista társadalom általános érdekei iránti társadalmi és erkölcsi felelősséget, nevelni a tömegeket a nép haladó hagyományai, a munkásosztály forradalmi hagyományai, román, magyar, német és más nemzetiségű dolgozók testvérisége szellemében, fejleszteni a szocialista hazafiság érzését a dolgozók körében, tekintet nélkül nemzetiségükre, szilárdítani az egész nép erkölcsi-politikai egységét a Román Kommunista Párt körül.”⁴⁰⁵

A törvény emellett előírta, hogy a tanácsok rendelkeznek az összes kulturális-nevelő eszközökkel, a káderek kiválogatásával és ellenőrzésével.⁴⁰⁶

1976-ban az országos SZMNT-konferencián elhatározzák a művelődés hatékonyabb átláthatósága és a személyi kultusz kiteljesítése miatt a Megének-lünk, Románia (Cântarea României) országos fesztivál rendezvénysorozatának elindítását. A rendezvény célját a következőképpen fogalmazták meg:

---

⁴⁰³ Hargita, 1978. május 5.

⁴⁰⁴ ANDJH, fond C. J. H. al PCR, dosar 7/1970, 41, 42 f.

⁴⁰⁵ Megyei Tükör, 1971. november 15.

⁴⁰⁶ ANDJH, fond Comitetul Județean pentru Cultură și Educație Socială, dosar 1/1968, 6–12 f.

„Mint a nép alkotó tehetségének szintézise, ez a kulturális mozgalom meggyőző kifejezése annak, hogy az új ember alakításában, a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom felépítésében a szellemi tevékenység szorosan egybefonódik az alkotó munkával, a sorsán uralkodó dolgozó nép lelkes építő tevékenységével. [...] A seregszemle színpadra szólítja a művészi és amatőr csoportokat, a munkásalkotókat és előadókat, a földművesek, értelmiségiek, pionírok és iskolások, egyetemisták, katonák soraiból kikerülő szereplőket. Az esemény átfogó jellegét az is mutatja, hogy a fesztivál során összemérik erejüket a hivatásos művészi csoportok, alkotók és előadók is. A hivatalos és öntevékeny művészi alkotómunka e harmonikus összekapcsolása az ország egész művészi erejének felvonultatását jelenti gyakorlatilag, magasabb lépcsőfokra emeli az alkotótevékenységet, fokozza a dolgozó tömegek körében a kulturális-művészeti tevékenység nevelő hatását.”⁴⁰⁷

Tulajdonképpen ez a mozgalom az egész kulturális és művészeti életet átfogta, illetve nyomon követte annak minden tevékenységét. A program kitért az új szocialista embertípus tudatának kialakítására és nevelésére, valamint a „népünk alkotó géniuszának” dicséretére.

A közművelődést jelentősen meghatározta a régió népi hagyományainak hangsúlyozása. A Hargita és a Megyei Tükör hasábjain rendszerességgel jelentek meg a székely folklór és kézműves alkotások remekei. A két megyében lehetőséget kaptak a fiatal költők, írók, festők és szobrászok, hogy alkotásaikat megismertessék a széles közönséggel.⁴⁰⁸ Gondoljunk csak a két újságban megjelenő irodalmi rovatokra, ahol Magyar Lajos, Markó Béla, Boér Géza, Ferencz S. István, Farkas Árpád, Nagy László, Tompa Ernő, Veress Dániel, és még sokan mások ismertették munkáikat.

Mindezek mellett gyakori volt a képzőművészeti táborok és rendezvények szervezése, mint pl. Szárhegyen, a „barátság művésztelepén”, ahol az

---

⁴⁰⁷ Megyei Tükör, 1976. december 6.

⁴⁰⁸ Hargita megyében 1969-ben hivatalosan számon tartott képzőművészek: Nagy Imre érdemes művész, Puskás Sándor, Román Viktor, Székely József, Orbán Áron, Ferencz Ernő szobrászok, Mátyás József, Nagy Ervin, Márton Árpád, Sövény Elek, Páll Lajos, Maszelka János, Sepsi Lajos, Kiss László, Kovács Dénes, Horea Moldovan, Karácsony János festők, Karancsi Sándor grafikus, Ferencz Ágnes, Pálffy Árpád keramikusok. ANDJH, fond Comitetul Judeţean pentru Cultură și Educaţie Socială, dosar 1/1968, 145, 184 f.

ország minden feléből jött festők, szobrászok mutatták be új alkotásaikat. Egy pár nevet megemlítünk a résztvevők közül: Ciupe Aurel, Ciupe Maria, Deák Ferenc, Bordi András, Barabás Éva, Gaál András, Maszelka János, Petres József, Adorjáni Endre, Vinceffy Sándor.⁴⁰⁹ De hasonló kiállítások kerültek megrendezésre Sepsiszentgyörgyön is, ahol Csavar Endre és Györgybíró Pál gyökérszobrai, Köpe Géza faragásai, Ledán Anikó olajfestményei és grafikái jelenhettek meg⁴¹⁰ vagy a vendég csíkszeredai képzőművészek, Gaál András akvarellista, Sövér Elek festőművész képei.⁴¹¹ Kovászna megyében a legnépszerűbbnek a Föder Zoltán által szervezett árkosai szobrásztábor számított.

Rangos rendezvényként tartották számon a székelyudvarhelyi Művelődési Ház képzőművészeti kiállításait is Maszelka János, Moldován Gyula, Kalló László, Bencze László, Kuszura Sándor és Molnos Zoltán festőművészek részvételével.⁴¹² Ezek a rendezvények évi rendszerességgel sort kerítettek a művészek számára, hogy megismerjék egymás munkáit, ezen túl pedig népszerűsítsék a néphagyományokat, valamint arra is lehetőség nyílt, hogy megvitassák a szocialista kultúra egyes kérdéseit.

„Egy képzőművészekkel folytatott beszélgetés során afféle vélekedés hangzott el, hogy a szocialista művészet kialakítására való törekvésében a művésznek le kell mondania a történelem ábrázolásáról, mert csak a szocialista élet, a szocializmus emberei mai problémáinak a megragadására van szükség. Mondanom se kell, mennyire egyoldalúan értelmezi ez a tétel a képzőművészet helyét és szerepét napjainkban és életünkben, amikor egyszerűen megfelelkezik arról, hogy szocialista világunkban a mű társadalmi funkciót tölt be, s ilyenformán minden egyes alkotást a mi társadalmi életünk összefüggéseibe helyezve kell vizsgálnunk, megítélnünk. Tehát a történelem ábrázolása közben, a történelmiség jelképe alatt is, a művészt a mi életünk gondjai kell, hogy foglalkoztassák: »az a művészileg megformáló üzenet, amit társadalmunk emberének tolmácsolhat. «”⁴¹³

---

⁴⁰⁹ Hargita, 1982. augusztus 15.

⁴¹⁰ Megyei Tükör, 1973. január 17.

⁴¹¹ Megyei Tükör, 1973. január 14.

⁴¹² Hargita, 1988. október 2.

⁴¹³ Hargita, 1971. október 9.

Nagy visszhangja volt a korabeli sajtóban a szavalóversenyeknek, író–olvasó és kórustalálkozóknak, a színjátszó köröknek is.⁴¹⁴ Példaként megemlíthetjük: az 1973-ban Kézdivásárhelyen szervezett költészet fesztiváljára 14 megye küldötte jelent meg (Arad, Argeş, Bákó, Bihar, Botoşani, Kovászna, Gorj, Hargita, Iaşi, Maros, Prahova, Szatmár, Vaslui és Vrancea). A szombat délutánra befejeződő vetélkedőn 29 szavaló több mint 58 művet adott elő a hazai román és magyar versekből. A díjazás a következőképpen alakult: I. díj – Péter Rozália, Hargita megye, II. díj – Ion Şoaită, Arad megye, III. díj pedig Mariana Chelm, Botoşani megye.⁴¹⁵ Hasonló művelődési rendezvénysorozat köszöntötte Székelyudvarhelyen a politikai-ideológiai nevelés és kultúra közelgő kongresszusát. Tallózunk röviden a művelődési hét rendezvényeiből: Józsa Béla emlékkiállítás és ünnepi megemlékezés Hodgyn, író–olvasó találkozó Nagy István és Tamás Gáspár írókkal, vadászati trófea és méhészeti kiállítás, majd azt követően szimpozion, olyan meghívottak részvételével, mint Kászoni Zoltán, országunk egyik legnevesebb halbiológusa, alkotó, vitát kezdeményező kerekasztal-megbeszélés a székelyudvarhelyi újító mozgalomról, gyümölcsöző vita a témás táncokról, ifjúsági szavalóversenyek, ének- és hangversenyek, nők fóruma, Brâncuşi születésének 100. évfordulójáról, a matematikai, történelmi és fizikai társaságok munkaiülései, színvonalas műkedvelő művészi műsorok stb.⁴¹⁶

A színjátszás tekintetében az 1968-ban huszadik születésnapját ünneplő sepsiszentgyörgyi színház tekinthető a környék legsikeresebb társulatának.⁴¹⁷ Gyakori vendégszereplése, színvonalas előadásaik révén Erdély szinte valamennyi településén megfordultak, és mindenhol nagy sikert könyvelhettek el. Ezért lehetett 1971-ben két napig a sepsiszentgyörgyi Állami Magyar Színház színpada a dal, a tánc, a muzsika színhelye. Itt rendezték meg ugyanis a műkedvelők X. országos döntőjét, melyen Fehér, Szeben, Hargita, Maros, Brassó és Kovászna megyéket több mint kétezer műkedvelő képviselte.⁴¹⁸

---

⁴¹⁴ A kórustalálkozókról lásd részletesebben Bereczki Károly cikkét a Művelődés 1976. novemberi számában, 7–8. oldalon.

⁴¹⁵ Megyei Tükör, 1973. január 31.

⁴¹⁶ Hargita, 1976. február 28.

⁴¹⁷ Hargita, 1968. november 14.

⁴¹⁸ Megyei Tükör, 1971. március 16.

Természetesen itt is működött a cenzúra szigorú hálója, hiszen nagyon sok alkotást betiltottak, amelyek nem feleltek meg a szocialista etikának.⁴¹⁹

II. 4. 1. Szocialista ünnepélyek

A hivatalos ünnepszervezés több típusát különböztetjük meg a kommunista ideológiának megfelelően. Az egyik típusba az állami, a másikba a nemzeti ünnepek, évfordulók, a gazdasági illetve történelmi megemlékezések, népünnepélyek stb. tartoznak.

Az első típusba tartoznak azok a megemlékezések, amelyek az ország és a szocialista rendszer győzelmét hirdették, és amelynek megvolt a kötelező szertartása. Ilyen volt március 8., a nemzetközi nőnap, május elseje, a dolgozók nemzetközi szolidaritásának napja, augusztus 23., Románia fasiszta iga alóli felszabadulásának időpontja, október 25-e, a Román Szocialista Köztársaság Fegyveres Erőinek ünnepe, november 7., a Nagy Októberi Szocialista Forradalom évfordulója. A sajtóban több oldalon keresztül sorakoztatták fel az évfordulóhoz kapcsolódó jókívánságokat, elismerve a párt szerepének nélkülözhetetlenségét és igazságosságát.

„1972. augusztus huszonharmadika. Ünnepi díszbe öltözött a város, nemzeti színnű és vörös zászlók százait lobogtatja a szél, ezer és ezer dolgozó kezében hullámszavak, a feliratok, számtalan grafikon hirdeti azokat a kimagasló munkasikereket, mellyel Kovászna megye és Sepsiszentgyörgy dolgozói köszöntik hazánk fasiszta iga alóli felszabadulásának 28. évfordulóját, újabb és újabb bizonyítékként annak a határtalan lelkesedésnek, mellyel a megye román és magyar dolgozói, ipari, mezőgazdasági munkásai, mérnökei, technikusai, értelmiségi dolgozói valóra váltják az RKP Országos Konferenciájának történelmi jelentőségű határozatait.”⁴²⁰

---

⁴¹⁹ 1971. augusztus 21-én betiltják a csíkszeredai kultúrotthonban kiállított Grigore Octavian és Ion Piliuță festők képeit, azzal az indokkal, hogy semmilyen szocialista jellemzőkkel nem rendelkeznek az alkotások. ANDJH, fond Comitetul pentru Presă și Tipărituri Miercurea Ciuc, dosar 2/1971, 21 f.

⁴²⁰ Megyei Tükör, 1972. augusztus 23.

Az erre a célra készített egész napos program bemutatta, hogy mennyire aprólékosan kidolgozták a szervezők az események pontos menetét.⁴²¹ A Hargita megyében zajló katonai parádé alkalmából pontosan előírták a résztvevők számát és társadalmi kategóriáit. Csíkszeredában 1200 katona, 1100 hazafias gárdista, 120 fiatal a KISZ szervezetiből, 2 300 pionír és iskolás, 1100 amatőr műkedvelő, 14 000 állami vállalatnál dolgozó munkás, 4 000 paraszt a termelősövetkezetek részéről, 750 sportoló volt mozgósítva, összesen több mint 25 400 személy.⁴²²

Kézdivásárhelyen augusztus 22-én délután 6 és 8 óra között fúvószenekar szórakoztatta a közönséget a város központjában. Augusztus 23-án reggel 6 órakor szintén fúvószenekari ébresztőt fújtak. 10 órakor népgyűlést, délután 2-kor kultúrműsort adtak elő. Augusztus 24-én 9 órakor Fortyogó-füzdön kultúrprogrammal, szórakoztató játékokkal egybekötött majális tartottak.⁴²³ Az előbbihez hasonlóan Baróton augusztus 23-án reggel hét órakor fúvószenekari ébresztőt, 9 órakor népgyűlést, fél tizenegykor a városi művelődési ház együtteseinek kultúrműsorát, délután 2 órakor pedig sportversenyt szerveztek. Este 7 órakor szórakoztató est várta az érdeklődőket, amelyet majd tánc követett. Augusztus 24-én 9 órakor a Kököcske erdőben szintén majálissal zárták az ünnepélyt.⁴²⁴

A következő kategóriát a nemzeti ünnep jelentette, amely egyértelműen az 1918. december 1-jei nagy egyesülést szimbolizálta, vagyis Erdély egyesülését Romániával. A harmadik típus lehetőséget adott azoknak a jelentős személyiségek évfordulójának a megünneplésére, akik valamilyen formában hozzájárultak az illető ország politikai berendezkedéséhez. Példaként említhetjük 1870. április 22-ét, V. I. Lenin, vagy 1818. május 5-ét, Karl Marx születésnapját.⁴²⁵

---

⁴²¹ ANDJH, fond Comitetul pentru Presă și Tipărituri Miercurea Ciuc, dosar 4/1971–1975, 246–249 f.

⁴²² ANDJH, fond C. J. H. al PCR, dosar 4/1969, 58 f.

⁴²³ Megyei Tükör, 1972. augusztus 22.

⁴²⁴ Megyei Tükör, 1972. augusztus 22.

⁴²⁵ ANDJH, fond Comitetul pentru Presă și Tipărituri Miercurea Ciuc, dosar 6/1971–1974, 71–85 f.

A gazdasági, történelmi és népünnepélyek azért érdekesek számunkra, mivel ez magába foglalta a helyi jellegzetességeket is. Így a továbbiakban, a két megyében lezajló népünnepélyekkel foglalkozunk, amely ugyan szervesen kapcsolódik az országosan meghirdetett jogi formákhoz, mégis bizonyos sajátosságokkal bírt. A szocialista ünnepeknek a hetvenes évekre már jelentős, többnyire szovjet mintájú hagyománya lett, viszont ez fokozatosan átalakult, és helyi jellegzetességekkel gazdagodott.

Hargita megyében majdnem minden településen szerveztek kisebb-nagyobb összejöveteleket, ami főleg a pünkösdi időszakra esett, nem véletlenül.⁴²⁶ Ezzel próbálták a már hivatalosan nem létező búcsújárást ellensúlyozni, és az embereket az egyházi szertartásoktól távol tartani. A hetvenes évek végére négy nagyobb májusi fesztivált tartott számon a megyei lap, amelyek természetesen alárendelődtek a Megéneklünk Románia nevű országos fesztiválnak. Ezek a következők voltak: a zsögödfürdői Tavasz a Hargitán folklórfesztivál, a gyergyószentmiklósi Magasbükk Fesztivál, a székelyudvarhelyi Szejke Fesztivál és a vlahicai (Szentegyháza) Nárcisz-fesztivál. Ezek közül a legjelentősebb a Csíkszeredához tartozó zsögödfürdői rendezvény volt, amely átfogta az egész megye területét, a többi fesztivál helyi szinten valósult meg. Ezek a rendezvények egy előre kidolgozott forgatókönyv alapján zajlottak le, és amint a nevük is mutatja, a helység, illetve a megye szimbolikus jegyeit viselték.⁴²⁷

A szervezésnél elengedhetetlen volt az agitációs propaganda eszközeinek bevetése. Ezek voltak például a vasárnap reggeli zenés felvonulások, amely a közös ünneplés idejének eljövételét hirdette a lakosság számára, a sportrendezvények megszervezése, a folklórműsorok, a vendégegyüttesek szereplése, a megye elöljáróinak beszédei, a kereskedelmi egységek jelenléte stb.

Az erdőkben vagy más szabadtéri helyeken felállított színpadokon mutatták be a műkedvelő együttesek a műsoraikat, és az emberek együtt énekelhették az ismert népdalokat. A párt- és államideológia eszközként használta az ünnepet, hiszen a hangszórók segítségével mindenhova eljuttatta az

---

⁴²⁶ ANDJH, fond Comitetul Județean pentru Cultură și Educație Socială, dosar 1/1968, 99 f.

⁴²⁷ Lásd bővebben Bíró A. Zoltán, Bodó Julianna: A „hargitaiság”, KAM, 1998, 196–209.

ünnep és a párt üzenetét még azok számára is, akik esetleg kirándulás céljából eltávolodtak az előadás helyszínétől.⁴²⁸ Mindenképpen sikerült elhitetni az emberekkel, hogy róluk szól ez a rendezvény, vagyis a dolgozók ünnepét ülik meg. Ezt még jobban kihangsúlyozta azon kereskedelmi egységek jelenléte, amely próbálta kielégíteni az ünneplő tömeg étvágyát és szomjúságát.

Erről néhány adatot megemlítünk: az 1979-es Tavasz a Hargitán folklórfesztiválra:

5000 flekken, 10 000 mititej (közismertebb nevén miccs), 100 kg virsli, 100 kg kolbász, 30 000 üveg sör, 12 000 üveg húsító, 2000 üveg borvíz, 6000 pohár fagyalt és egyéb édesség” (kürtőskalács) került eladásra a csíkszeredai állami kereskedelmi vállalat öt elárúsítóhelyén.⁴²⁹ Rossz idő esetén (ez elég gyakran megesett) a település művelődési házában tartották meg az előadást, természetesen szerényebb körülmények között. Nem szabad elfelejteni, hogy az ilyen összejövetelek adtak hivatalos keretet a gyülekezési jog látszólagos alkalmazására.

Most lássuk, hányan is vettek részt ezeken a fesztiválokon, és milyen műsort kínáltak a rendezvények. Az 1967-től működő zsögödfürdői Tavasz a Hargitán fesztiválon átlagosan 70 000 résztvevő fordult meg, több mint 30 együttes lépett fel, és hat-nyolc órát tartott a műsor.⁴³⁰ Ehhez hasonlóan a Szejke-fesztiválon körülbelül háromezer résztvevő fordult meg évente, akik nagyjából hasonló számú együttest nézhettek és hallgathattak végig. Ennek a rendezvénynek elengedhetetlen része volt a hagyományos „bivaly húzta borvizes szekér” körútja, amely a helység nevezetes ásványvízforrását népszerűsítette.⁴³¹ Az először 1967-ben megrendezett Magasbükk-fesztiválon való részvételi arány megegyezik a székelyudvarhelyi rendezvény látogatottságának számával, ami természetesen a Csíki-medence lakosságát mozgósította leginkább.

Az említett négy népünnepség közül a vlahicai Nárcisz-fesztivál került a legkésőbb megrendezésre, hiszen az első ünnepélyt 1976-ban rendezték

---

⁴²⁸ ANDJH, fond C. J. H. al PCR, dosar 2/1969, 61 f.

⁴²⁹ Hargita, 1979. május 31.

⁴³⁰ Az 1972-es fesztivál részletes programját lásd a Művelődés júniusi számában, 8, 9.

⁴³¹ Hargita, 1982. június 13.

meg. Ez annak is tulajdonítható, hogy csak 1968-ban nyeri el városi státuszát. Az első fesztiválról nem is találunk adatokat a sajtóban, csak két évvel később számolnak be róla, és akkor is a rendezvény hiányosságaira hívják fel a figyelmet az újságírók. Ennek ellenére a nyolcvanas évekre a nárciszmezőn tartott rendezvény a megye egyik legjelentősebb eseményévé válik. A fesztivál műsorprogramjára a következőképpen emlékszik vissza a több mint 30 éve Szentegyházán oktató zenetanár:

„...Kötelező volt román együtteseket meghívni, sőt nemcsak hogy kötelező, de ha színpadra léptettél egy székely néptáncegyüttest, akkor ennek ellensúlyozására legalább két román táncot is elő kellett adjanak. [...] Emlékszem, alól volt a székely ruha, a nadrág, a csizma, felül pedig a katrinca (román viselet), mert a gyerekek nem akartak annyiszor átöltözni.”⁴³²

Elmondása alapján néha előfordult, hogy a meghívott román együttes magyar folklórhoz kötődő darabokat adott elő. Így például az előadott magyar néptáncokkal meg akarták hazudtolni az egy tömbben élő magyarság létét. Azt akarták kihangsúlyozni, hogy a programban szereplő, többnyire magyar nyelvű előadásokat nem is székelyek, hanem románok adták elő.

A műsorok kínálatáról egyértelműen összegezzük, hogy a népdalok és a néptánc játszotta a legjelentősebb szerepet, ugyanakkor nagyon sok vers és vígjáték került bemutatásra. A fellépő együttesek felsorolása itt nehézkes lenne, viszont azt bátran kijelenthetjük, hogy majdnem minden állami egységnek kellett valamilyen formában képviseltetnie magát (táncsoport, dalárda, szavalók, fúvós egyesület...).

Kovászna megyében a májusi fesztiválok közül megemlíthetjük a Bálványos folklórfesztivált, ahol több ezer ember gyűlt össze, végighallgatva a környékbeli énekesek szereplését.⁴³³ Az 1971-ben szervezett kétnapos rendezvény (szombat, vasárnap) eredményeiről a következőképpen számolt be a helyi lap. A verseny helyezettei: az első díjat a sepsiszentgyörgyi Daróczi Zsuzsa nyerte, akinek a műsora egy saját szerzeményű folk-songból állt, amelyben az énektechnika egész skálájával találkozhattunk, valamint Vasile Veselovischi *Fluierind pe stradă* című dalból, amelyből kitűnt improvizáló

---

⁴³² A Herczeg Mihály zenetanárral készített interjú a szerző tulajdonában van.

⁴³³ Művelődés, 1973. augusztus, 11.

készsége. A második díjat a Hargita megyei Fazakas István nyerte el, akiről a zsűri azt véleményezte, hogy annyira erős a hanganyaga, hogy végig az volt az érzésük, hogy a mikrofon teljesen felesleges neki. Fazakas Gyarmati Pál csíkszeredai szerző *Te leszel az* című szerzeményét énekelte. A harmadik díjat Mirică Ecaterina Argeş megyei énekesnő vihette haza.⁴³⁴

Ezek az ünnepségek kiegészültek a minden évben megszervezett csíkszeredai Régizene-fesztivállal, ahol olyan együttesek vettek részt, mint a kolozsvári Musica Antiqua, a sepsiszentgyörgyi Tinódi, a székelyudvarhelyi Hortus Musicus, kivételes vendég volt a nagykárolyi Collegium, a szárhegyi művelődési ház kórusa és a világhírű bukaresti Madrigál kórus. Az ifjúsági együttesek közül megemlíthetjük a sepsiszentgyörgyi Tambura–Cantilena mellett a bögözi Scola Cantorumot, a vlahicai Codexet.⁴³⁵

A többnyire népzenei fesztiválok mellett jelentős szereppel bírt a könnyűzenei rendezvények megszervezése, hiszen az elektromos hangszerek jelentették a modern zenét (ami sokszor a rendszerellenes tiltakozás jelképévé vált) a fiatalok számára. Az angol nyelvterületről átvett beat zenei stílus a hatvanas években már megjelenik Magyarországon, és olyan jelentős képviselői lesznek, mint az Illés, a Metró és az Omega. Emellett nagyon népszerűvé válnak a táncdalfesztiválok, amelyek lehetőséget adnak a fiatal zenészeknek a bemutatkozásra, ugyanakkor egy-egy ilyen verseny megnyerése országos, sőt nemzetközi elismerést is hozhatott.

Romániában is jelen voltak ezek a fesztiválok, amelyek a hetvenes évektől teljesebben ki. Az új stílust játszó zenekarok viszont itt még gyerekcipőben jártak, hiszen tiltották a külföldről (elsősorban a nyugati országokból érkező zenei anyagokat) származó bármiféle kulturális vagy művészi alkotások behozatalát. Az újra áhító fiatalok így legjobb esetben a Szabad Európa rádióállomásról elhangzó dalokat ismerhették meg és játszhatták őket. Nem elhanyagolható az a tény sem, hogy nagyon sok magyar és külföldi együttes albumait csempészték át a határon.

A többségében magyarok által lakott Hargita és Kovászna megyében az SZMNT, a KISZ és a Népi Alkotások Háza engedélyezésével több táncdal-

---

⁴³⁴ Megyei Tükör, 1971. július 27.

⁴³⁵ Hargita, 1985. május 31.

fesztivált is szerveztek, ahol a helyi és a környező együttesek léphettek fel. Ezek az események a Brassóban zajló országos színvonalú Arany Szarvas Fesztivál hangulatát próbálták követni. Hargita megyében nem véletlenül két helyszínen is szerveztek ilyen rendezvényeket. Székelyudvarhelyen a *Siculus* fesztivált, míg Csíkszeredában az *Ezüstfenyő* könnyűzenei versenyt. Ez mintegy szimbolizálta is a megyésítéskor kialakult ellentétet a két település között, ugyanakkor zenei és szervezési konkurenciát is jelentett. Emellett még szerveztek hasonló rendezvényeket a megyében az elkövetkezendő években, viszont ezek nem voltak nagy visszhangúak és nem zajlottak rendszerességgel.

A székelyudvarhelyi *Siculus Klub* 1968-ban alakult meg a művelődési ház alagsorában, a megyei pártbizottság jóváhagyásával és támogatásával, nevét az 1966-tól megalakult *Siculus* együttesről kapta. A kezdeményezők kezdetben önerőből szerezték be a berendezéseket (székek, asztalok), majd a megyei KISZ szervezet, Pakot József titkárral az élen, támogatást nyújtott a klub működéséhez (hangszórók, hangszerek). Így az 1969-es év szilveszterét a fiatalok már ott tölthették, és az elkövetkezendő években szinte állandóan telt házzal működött. 1970-ben a *Siculus Klub* és a Román Televízió Magyar Adása rendezésében indult el a Kükülő-parti városban az évente megszervezett könnyűzenefesztivál, amelyen a kötelező román számoktól eltekintve a magyar zenéé volt a főszerep. A szervezők az országos trendtől eltérően több stílus számára is lehetőséget biztosítottak, és ezeket külön kategóriánként értékelték. Három jelentősebb stílusirányzatra oszlott: a folk-ra, a tánczenére és a beatre. Külön érdekesség, hogy az utóbbi műfaj hivatalos formában is megjelenhetett, hiszen köztudottan tiltva volt a kapitalista országokból származó stílus, ugyanakkor a hatalom ezzel hallgatólagosan tudomásul vette, hogy a fiatalok többsége hallgatja és utánozza a nyugati zenét. Természetesen csak a szocialista kultúrának megfelelő zenei és szöveges művek jelenhettek meg a fesztiválokön, a külföldi együttesek dalait csak korlátozottan, esetleg klubok szintjén játszhatták az együttesek. A sorban következő fesztiválok meghozták a rendezvény országos hírnevét, ezért a hatalom nem nézte jó szemmel ezt a fajta nyugatias légkörű rendezvényt, és a megye propagandatitkára 1974-ben rendszerellenesnek minősítette és

megszüntette. Ez sajnos nagyon sok zenekar felbomlásához vezetett, de a legnagyobb veszteséget a romániai magyar könnyűzenének okozták.⁴³⁶

Az utolsó, 1973-ban megszervezett rendezvényen már elítélő vélemények jelentek meg az elektronikus zene sajátosságairól, így a következő kritika érte a Siculus zenekart: „...A hangerősítő felszerelés maximális kezelése füledt-fulladt egyhangúságot teremt, s ez az erőtől ájult állandó fortissimo a zene, a szöveges tánczene árnyalat gazdagságát teljesen lehetetlenné teszi.” Ellentmondásos tényként jelent meg, hogy hasonló kritika érte a versenyt megnyerő, közismert nagyváradi *Metropol* együttes előadását is.⁴³⁷ Erre a fesztiválra jelezte részvételi szándékát a magyarországi Omega együttes és Koós János szólóénekes, viszont a román hatóságok nem engedélyezték részvételüket.

A megyeszékhelyen Csíkszeredában, a KISZ Hargita megyei bizottsága, a megyei szaktanács és a megyei SZMNT már 1969-ben megszervezte az első könnyűzenei fesztivált, viszont ez nem sikerült túlszárnyalja a Székelyudvarhelyit. 1972-ben fel is merült a rendezvény beszüntetésének terve, ezért a helyiek felszólaltak az intézkedés ellen.

„...A minden bizonnyal állandósuló, évenként sorra kerülő Siculus könnyűzenei parádé elhomályosítja a csíkszeredai rendezvényt, [...] hiszen a székelyudvarhelyi rendezvények nemzetiségi karakterüknél fogva országos jellegűek, minek szerénykedjék hát ennek az árnyékában egy kevésbé visszhangzó, csupán a szomszédos megyék néhány együttesét felvonultató másik vetélkedő.”⁴³⁸

A cikk írója (Jankó István) kiemeli, hogy versenyjellege és a minőség javítása miatt továbbra is szükség lenne erre a rendezvényre, ugyanakkor elismeri, hogy vannak hiányosságok. „Példa volt erre az a reakálás, amellyel a csíkszeredai Művelődési Ház szombat esti közönsége a Bacău-i Narcis – zeneileg nem is éppen utolsó – együttes bemutatkozását fogadta. Amit az az öt fiú a színpadon művelt, az már netovábbja volt az ízléstelenségnek, a

---

⁴³⁶ Lásd részletesebben Demeter Csanád: *A romániai könnyűzene bölcsője*. Pro Minoritate, 2012/tél, 59–73.

⁴³⁷ Művelődés, 1973. november, 34,35.

⁴³⁸ Hargita, 1972. augusztus 15.

megbotránkoztatásnak. Az élet kertjében és Napkelte hangzatos című szerzemények ürügyén vonaglottak, grimaszkodtak, harsogtak, a bohóckodás valami egészen új műfaját művelték, amit a közönség szigetei nyíltszíni tapsal vettek tudomásul.” A rendezvény javára írható, hogy az előadott kötelező román számok mellett, lehetőség adódott, hogy a magyar együttesek magyar számokkal is fellépjenek. Az 1972-ben díjazott zenekarok a következők voltak: I. díj *Alcor* (Slănic Moldova), II. díj *Condor* (Brassó), III. díj *Szturn* (Sepsiszentgyörgy). Legjobb saját szerzemény *Sympathy* (Marosvásárhely). Ezt a rendezvényt is a hetvenes évek közepére megszüntették, habár voltak még próbálkozások az újra szervezésére a Megéneklünk Románia keretén belül.

Kovászna megyében a dalverseny fellegvára az 1968-ban már megszervezésre kerülő *Tavirózsa könnyűzene fesztivál* volt (a Rétyi Nyír tavaiban lebegő kupánvirágról, vagy ahogy a helyiek hívják, a tavirózsáról kapta a nevét).⁴³⁹ A Hargita megyei rendezvényekhez hasonlóan azzal a céllal hozták létre, hogy a fiatal tehetségek számára lehetőség nyíljon a bemutatkozásra, és hogy a rendezvény országos hírnevet szerezzen a megyének. A helyi elit és a központi hatóságok kapcsolatától függött legtöbbször a rendezvény megszervezésének engedélyezése és anyagi támogatása. A helyi együttesek közül a hetvenes évekből megemlíthetjük a sepsiszentgyörgyi *Szturn*, *Sonor* és *Proton* gitáregyütteseket, a kézdivásárhelyi *Diskant* együttest. A zeneszerzők közül a legismertebb személyiség, akit a nyilvános lapok is számon tartottak az Dancs Árpád zenetanár volt, aki több éven keresztül oktatta a háromszéki fiatalokat, ugyanakkor saját szerzeményeit az évente megjelenő fesztiválokon adta elő nagy sikerrel.⁴⁴⁰ A háromszéki zenei életben Horváth Károly, Harkó Csaba, Nemes György és Márkus Barbarossa János neve is ismerősen cseng.

A három rendezvény közül az utóbbi került megszervezésre a legtovább, viszont 1976-tól a Megéneklünk Románia országos rendezvény-sorozat keretein belül átalakult és a diktatúra elmélyülésével ellaposodtak a

---

⁴³⁹ Megyei Tükör, 1970. július 25.

⁴⁴⁰ A fesztiválokról lásd részletesebben: Művelődés, 1968. okt. 38–40.; Művelődés, 1977. okt. 45, 46. Művelődés, 1978. okt. 60, 61.

rendezvények és elsablonosodtak a repertoárok. Az említett rendezvényeket a Román Televízió Magyar Nyelvű adása népszerűsítette, gyakran felléptek a rendezvényeken a televízió közismert munkatársai, mint Józsa Erika, Boros Zoltán és Horváth Gábor.

Az első székelyudvarhelyi rockfesztiválról a következőket jegyezték le:

„Persze, a kellék se hiányozhat: nemcsak a farmer nem, meg a T-ing – akár a színpadon, akár a közönség soraiban –, hanem az erősítő, fényorgonák, a rakoncátlankodó kábelek tömkelege, a hangszereikkel keményen dolgozó zenészek, akik közül – és már ez is a minőséget szavatolja – nagyon sokan főiskolai végzettek: zeneszakon.”⁴⁴¹

A fellépő együttesek közül megemlíthető: a csíkszeredai Vox T, Trakto-rock, Plaottips, SNT, székelyudvarhelyi Siculus, Féder, Gránit, Cronos, balánbányai Alutus.⁴⁴²

A zenekari hangzás milyenségéről megoszlottak a vélemények, így Kardalus János, a népi alkotások és a művészeti tömegmozgalom Hargita megyei központjának igazgatója két problémára hívta fel a falusi együttesek figyelmét: az első az, hogy nincs rend, nem jók a repertoárok.

„Aztán sok olyan szám szerepel ezekben a repertoárokbán, amelyek fölött bizony régen eljárt az idő. Nem véletlen, hogy a felkészítő programjában a zenekarok repertoárjának a jóváhagyását is beiktattuk, amit ezután rendszeresen elvégezzünk és betartását ellenőrizzük, hogy egyáltalán kialakuljon és munkáljon egy igény, hogy felfrissítsék, időszerűvé tegyék a repertoárt is.”

A második nagy gond a zenekarok összetétele.

„Az utóbbi időben elburjánzottak a nem hagyományos összetételű népi zenekarok, megjelent a szaxofon, a tangóharmonika, sőt a dob is... Itt nyilván arról a szándékról van szó, hogy az adott zenekar egyaránt muzsikáljon népdalt és ún. szórakoztató zenét, de a dolog úgy áll, hogy végül sem egyiket, sem a másikat nem képesek elfogadhatóan előadni, mert maga a zenekar sem egyik, sem pedig a másik műfaj kívánalmainak nem felel meg.”⁴⁴³

---

⁴⁴¹ Hargita, 1982. május 18.

⁴⁴² Hargita, 1982. május 18.

⁴⁴³ Hargita, 1985. május 15.

A legtöbb „zenekritikus” vagy közművelődési aktivista elutasította, vagy nem nézte jó szemmel az elektronikus zenét, sőt, amennyiben lehetett, háttérbe szorította ezek tevékenységét.

Itt szeretnénk megjegyezni, hogy az említett szocialista népünnepélyek hagyományai továbbra is fennmaradtak, hiszen nagyon sok közkedvelt fesztivál ma is létezik, csupán az elnevezéseiket módosították.

A fiatalok szórakozási lehetőségét mindezek mellett az ifjúsági klubok, táncházak és a mozi jelentette. Az udvarhelyi Siculus klub céljairól Csizsár Antal igazgató a következőket mondta el: az első az, hogy szórakozást kell biztosítani a fiataloknak, másodsorban a szórakoztatás által nevelni őket, és a harmadik szempont a nevelést korszerűsíteni. A klub programjáról röviden így számolt be:

„Majdnem minden este táncolhatnak a fiatalok, a klub este 11-ig nyitva van. Abban az esetben, ha a líceumi fiatalok akarnak szórakozni, délután 5-től 8-ig rendelkezésükre áll a terem és a zenekar. Ilyenkor nem szabad dohányozni és szeszes italt fogyasztani. 8 óra után a munkás fiatalok veszik át a helyiséget, ekkor már lehet dohányozni és gyenge szeszes italokat inni. Több ember bevallása szerint, részegségért még senkit sem kellett kiküldeni a klubból.”⁴⁴⁴

A sepsiszentgyörgyi művelődési házban is több szakkört működtettek így festészeti és szobrászati, színi rendezők, bábjátékosok, táncosok, gitárosok körét.⁴⁴⁵ A képzőművészeti összejöveteleket Máttis János festőművész vezette, amelyen 1968-ban 73 diák vett részt heti 10–15 órában. László Károly, a Sepsiszentgyörgyi Állami Magyar Színház művésze 14 résztvevővel a színjátszás alapelemeit vette át, míg Darvas Dezső színész a bábjátékokat tanította. A tánc- és zeneoktatást Patakfalvi Izsák, a Városi Művelődési Ház igazgatója és Dancs Árpád zeneszerző irányította.⁴⁴⁶

A hetvenes évek közepétől elterjedő filmvetítések is vonzóak voltak úgy a fiatalok, mint az idősebbek számára. Hogy milyen filmeket is láthattak a nézők, arra adunk néhány példát: a Felszállás – Timotei Ursu fiatal rendező filmje, A testvéred – lengyel, Hugo és Josephine – svéd, Vegyünk Tűzoltó-

---

⁴⁴⁴ Megyei Tükör, 1970. november 26.

⁴⁴⁵ Művelődés, 1968. november, 20, 21.

⁴⁴⁶ Uo.

autót – keletnémet, Waterloo – olasz-szovjet filmeket.⁴⁴⁷ Talán az egyik legnagyobb sikernek számító filmet, a Tarzan, a majomembert többször is levették, és a helyi sajtóban is részletesen bemutatták.⁴⁴⁸

Kivétel nélkül minden településen kisebb-nagyobb sikerrel nyoma volt a szocialista közművelődésnek, hiszen a helyi kultúrotthonok lehetőséget teremtettek a táncra, a bálokra, a vándormozik befogadására, az irodalmi körök megszervezésére.

A továbbiakban elmondhatjuk, hogy az 1970–80-as évek közművelődése megélenkült a kultúrház mozgalommal, ugyanakkor az általunk tárgyalt két megyében lehetőség adódott főleg a népi hagyományok ápolására, a helyi jellegzetességek kutatására és bemutatására.⁴⁴⁹ A felnövekvő új generáció számára pedig mégiscsak szórakozási lehetőséget biztosított a mozi világa, a magyar könnyűzene elterjedése (nagyon sok magyar és külföldi együttes albumait csempészték át a határon) és a táncházak összetartó ereje.

---

⁴⁴⁷ Vörös Zászló, 1972. január 22.

⁴⁴⁸ Hargita, 1968. október 15.

⁴⁴⁹ ANDJH, fond Comitetul Județean pentru Cultură și Educație Socială, dosar 1/1968, 145, 146 f.